

IZVJEŠTAJ

O PROVOĐENJU REVIDIRANOG AKCIONOG PLANA BOSNE I HERCEGOVINE O OBRAZOVNIM POTREBAMA ROMA za školsku 2014/2015. godinu

(Izvještaj je usvojen na 41. sjednici Vijeća ministara BiH, održanoj 28. 1. 2016.)

Decembar/prosinac 2015. godine

I Uvod

Nijedna nacionalna manjina u BiH nije u socijalnom položaju koji je po svojoj težini i problematičnosti i približno sličan položaju romske manjine. Težak položaj romske populacije očituje se, prije svega, po tome što su se pojedinci i čitave porodice našli na margini društva te su tako spriječeni da svojim punim kapacitetima učestvuju u ekonomskim, društvenim i kulturnim tokovima.

Smatrajući da je kvalitetno obrazovanje za Rome jedini put izlaska iz kruga marginalizacije i socijalne izolacije, Vijeće ministara BiH je na 128 sjednici, održanoj 14. jula 2010. godine usvojilo Revidirani akcioni plan Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma (u daljem tekstu: RAP BiH).

RAP BiH urađen je u skladu sa preporukama i prijedlozima dogovorenim na 16. sastanku Međunarodnog upravnog komiteta programa Dekade romske inkluzije.

Navedenim dokumentom, definirana su četiri cilja i četrdesetsedam mjera kako bi ova marginalizirana grupacija djece imala jednakost u dostupnosti kvalitetnom obrazovanju i mogla sticati neophodna znanja za kasnije kvalitetnije integriranje u društvo.

II Metodologija

U cilju monitoringa RAP-a BiH, ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH donio je Odluku o formiranju Stručnog tima za praćenje primjene (provođenja) Revidiranog akcionog plana Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma („Službeni glasnik BiH“, broj 5/11) (u daljem tekstu Odluka o formiranju Stručnog tima) i Odluku o izmjeni Odluke o formiranju Stručno tima za praćenje primjene (provođenja) Revidiranog akcionog plana Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma („Službeni glasnik BiH“, broj 15/13).

Stručni tim za praćenje primjene (provođenja) Revidiranog akcionog plana Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma (u daljem tekstu Stručni tim BiH), a u skladu sa članom 3. tačke a) i b) i članom 8. Odluke o formiranju Stručnog tima je pripremio metodologiju za praćenje primjene (provođenja) RAP-a BiH.

Metodologija je sačinjena u cilju prikupljanja podataka od strane nadležnih obrazovnih vlasti, lokalne zajednice i NVO sektora i usklađena je sa sadržajem RAP-a BiH u odnosu na ciljeve i mjere po principu postavljanja određenog broja pitanja za svaku pojedinu mjeru.

Po toj metodologiji do sada su pripremljena, i usvojena na Vijeću ministara BiH, tri izvještaja o provođenju RAP-a BiH, a pripremljen je i ovaj četvrti izvještaj.

Uzorak prikupljanja podataka odnosi se na lokacije nastanjene romskim stanovništvom a prema rezultatima Analize evidentiranja romskih potreba iz 2011. godine. Objedinjeni podaci, nakon provedenog procesa evidentiranja, pokazali su da je u BiH evidentirano 16.771 Roma ili 4.308 domaćinstava.

U Federaciji BiH Romi su u značajnom broju nastanjeni u šest kantona i to, prema Analizi evidentiranja romskih potreba (2011), u Srednjobosanskom kantonu 1.716 Roma, Hercegovačko – neretvanskom kantonu 488, Kantonu Sarajevo 2.593, Tuzlanskom kantonu 3.917, Unsko – sanskom kantonu 737 te Zeničko – dobojskom kantonu 3.495.

U Republici Srpskoj Romi su značajnije nastanjeni u sedam regija, a prema gore navedenoj Analizi evidentirano ih je 2.969 i u Distriktu Brčko 825 Roma.

Naravno, i ovi podaci mogu biti manjkavi¹, ali ih je važno naglasiti s obzirom na korištenu metodologiju Stručnog tima pri odabiru uzorka prikupljanja podataka o implementaciji RAP-a BiH.

Stvarni broj Roma, odnosno romske djece, će se znati objavom podataka obavljenog popisa stanovništva u BiH iz 2013. godine. Ovi podaci o broju romske djece su neophodni pri izvođenju zaključka o procentu uključenosti romske djece u obavezno osnovno obrazovanje ili pak procentu romske djece koja nisu uključena u obavezne osnovnoškolske sisteme obrazovanja u Bosni i Hercegovini.

III Izvještaj o provođenju RAP-a BiH

Prilikom pripreme ovog četvrtog izvještaja o provođenju RAP-a BiH, Ministarstvo za ljudska prava BiH se 15. 9. 2015. godine obratilo dopisom za dostavu podataka svim nadležnim ministarstvima obrazovanja i lokalnim zajednicama u BiH gdje su nastanjeni Romi (podatke je trebalo dostaviti po metodologiji koju je pripremio Stručni tim BiH u tabelama koje se dostavljene u prilogu dopisa). Dopis za dostavu podataka upućen je i nevladinim organizacijama putem predstavnica Odbora za Rome, koje su članice Stručnog tima BiH.

Tražene podatke su blagovremeno dostavili: Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Odjel za obrazovanje Distrikta Brčko, i četiri od šest kantonalnih ministarstava obrazovanja gdje su nastanjeni Romi (Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-dobojskog kantona, Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i sporta Hercegovacko-neretvanskog kantona, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona i Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona).

Dva kantonalna ministarstva obrazovanja (Sarajevskog i Tuzlanskog kantona) su podatke dostavili sa znatnim zakašnjenjem što je uticalo na kašnjenje u pripremi ovog Izvještaja.

Osim znatnog kašnjenja sa dostavom podataka od strane Ministarstva obrazovanja Sarajevskog kantona isti nisu dostavili sumativni pregled podataka što je dodatno usporilo pripremu Izvještaja za školsku 2014/2015 godinu (na email adresu člana Stručnog tima BiH ispred Federalnog ministarstva obrazovanja dostavljeni su pojedinačni podaci od 9 škola sa područja Sarajevskog kantona).

Problemi oko dostave podataka od strane Ministarstva obrazovanja Sarajevskog kantona se ponavljaju i može se nazvati praksom.

Najveći broj lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini gdje su nastanjeni Romi (41 lokalna zajednica) su blagovremeno dostavili podatke.

Od nevladinih organizacija podatke su dostavili: Udruženje „Zemlja djece“ Tuzla, UG „Otaharin“ Bijeljina i Živinice, „Veseli brijeg“ Banja Luka i „Budi moj prijatelj“ iz Sarajeva koju podržava Caritas Švicarske.

Jedan broj nevladinih organizacija koje se bave pitanjima Roma nije dostavio tražene podatke.

Na osnovu dostavljenih podataka Stručni tim BiH je sačinio prijedlog Izvještaja za školsku 2014/2015. godinu.

¹ U Analizi evidentiranja romskih potreba na str. 5. Navodi se sljedeće. „Značajno je napomenuti da je prilikom procesa evidentiranja bilo domaćinstava koja nisu željela da pristupe procesu evidentiranja ili su bili odsutni prilikom procesa“

U ovom Izvještaju za sva četiri cilja RAP-a BiH², a kroz praćenje svih pokazatelja (indikatora), prezentiraju se statistički podaci za školsku 2014/2015. godinu, sa izvedenim zaključcima o postignutom napretku i preporukama nadležnim obrazovnim vlastima i lokalnim zajednicama za poboljšanje aktivnosti na provođenju mjera kako bi se romskoj djeci osiguralo rješavanje problema koji se odnosi na kvalitetniji i odgovorniji pristup pravu na obrazovanje.

Cilj 1 : Osiguranje da se djeca pripadnici romske nacionalne manjine uključe u sistem obveznog osnovnog obrazovanja.

Sa aspekta održanih edukativnih sastanaka za roditelje o obvezi osnovnog obrazovanja, a koje su poduzela nadležna ministarstva obrazovanja u školskoj 2014/2015. godini, u bh školama je održano 779 sastanaka od kojih je 674 organizovano u suradnji sa 19 NVO i jednim brojem međunarodnih organizacija.

U cilju upoznavanja o važnosti programa vezanih za rani rast i razvoj, održana su 32 sastanka u 11 škola u BiH.

Prema raspoloživim podacima, broj djece uključene u sedam dnevnih centara³ na području sedam općina/opština je 271. No, još uvijek nije osnovan ni jedan dnevni centar koji bi pružao usluge mladim ženama i majkama romske nacionalnosti.

Samo je 12 romske djece uzrasta do 5 godina (svih 12 u Tuzlanskom kantonu) uključeno u vrtiće, ali niti jednom djetetu nije omogućen besplatan boravak. U obdaništa je uključeno 12 romske djece (svih 12 u Bijeljini) i za svih 12 Grad je obezbijedio besplatan boravak.

Održan je 104 info skup i tematska predavanja za roditelje u romskim zajednicama u cilju informiranja o potrebi i važnosti uključivanja djece u predškolski odgoj i obrazovanje (101 u organizaciji 12 NVO a samo tri u organizaciji nadležnih vlasti).

U predškolski odgoj i obrazovanje u godini pred polazak u školu uključeno je 90 djece, a u predškolske programe uključeno je 186 djece. U cilju uključivanja djece u predškolske programe implementirana su tri projekta.

Podatke o djeci koja trebaju biti uključena u predškolske programe dostavilo je 12 centara za socijalni rad i 4 romska udruženja.

Za uključivanje djece u predškolske programe obezbijedena su sredstva u iznosu od **404.343,00 KM** (nadležne vlasti entiteta, kantona i lokalnih zajednica⁴ su obezbijedile 297.249,00 KM + 107.094,00 KM je obezbijedio UNICEF).

² Ciljevi RAP-a:

Cilj 1 : Osiguranje da se djeca pripadnici romske nacionalne manjine uključe u sistem obveznog osnovnog obrazovanja;

Cilj 2: Poticanje romske populacije za nastavak srednjoškolskog i visokog obrazovanja, ali i osposobljavanja za prvo zanimanje;

Cilj 3 : Očuvanje i promoviranje romskog jezika, kulture i historije;

Cilj 4: Izgradnja sistemskih rješenja koja će dovesti do zadovoljavanja u obrazovnim potrebama Roma

³ Radi se o dnevnim centrima za djecu koja rade na ulici, ali ne i o dnevnim centrima predviđenih RAP-om BiH.

⁴ Ministarstva obrazovanja entiteta i kantona i općine i opštine

U cilju ojačavanja sposobnosti i vještina učitelja i nastavnika za rad sa romskom djecom kroz 8 edukacija od strane 9 edukatora educirana su 136 nastavnika i 5 romskih asistenata (romski asistenti su angažovani kroz projekte).

Kao edukatori istakli su se NVO Genesis, Civitas, COI“Step by Step-a“podržan od Caritasa Švicarske.

Ukupan broj romske djece uključene u redovno osnovno obrazovanje u školskoj 2014/2015. godini je 2.051 učenik (muških 1.144+ ženskih 907).

U prvi razred je upisano 286 djece (muških 173 + ženskih 113).

Navedeni brojevi pokazatelji mogu biti i veći jer Ministarstvo obrazovanja ZE-DO kantona nije dalo podatke o broju romske djece uključene u redovno osnovno obrazovanje pa su korišteni dostavljeni podaci od NVO Asocijacije za razvoj LEDA (prema rezultatima Analize evidentiranja romskih potreba iz 2011. godine ZE-DO kanton je drugi po broju nastanjenih Roma u BiH).

U izvještajnoj školskoj godini značajno je napomenuti da je:

61 romsko dijete ponavljalo razred (muških 35 + ženskih 26);

127 romske djece je napustilo obavezno osnovno obrazovanje;

243 romske djece je završilo osnovno obrazovanje (muških 125 + ženskih 118).

Prosjeck ocjena za romsku djecu uključenu u obavezno osnovno obrazovanje je sljedeći:

Prosjeck ocjena za romsku djecu od I do IV razreda i prosjeck ocjena za drugu djecu od I do IV razreda u školskoj 2014/2015.

Entitet/Kanton	Romska djeca	Druga djeca
USK	3,36	3,92
ZDK	-	-
HNK	3,25	4,34
SBK	-	-
KS	3,43	4,38
TK	2,58	4,67
Prosjeck FBiH	3,16	4,33
Prosjeck RS	3,05	4,2
Prosjeck BD	2,44	4,04
PROSJEK BIH	2,88	4,19

Prosjeck ocjena za romsku djecu od V do IX razreda i prosjeck ocjena za drugu djecu od V do IX razreda u školskoj 2014/2015.

Entitet/Kanton	Romska djeca	Druga djeca
USK	3,39	3,78
ZDK	-	-
HNK	3,31	4,17
SBK	-	-
KS	3,06	4,40
TK	3,43	4,68
Prosjeck FBiH	3,30	4,26
Prosjeck RS	2,35	3,82

Prosjeak BD	2,16	3,63
PROSJEK BIH	2,60	3,90

Iz tabelarnog prikaza prosjeka ocjena za romsku i neromsku djecu uključenu u obavezno osnovno obrazovanje vidljivo je da romska djeca postižu znatno lošije rezultate. Na ove lošije rezultate utiču različiti faktori kao što su: odvijanje nastave na jezicima koji nisu maternji romskoj djeci (prema nepotpunim podacima 288 romske djece govori romski jezik), češći izostanci sa nastave, neobrazovanost roditelja koji ne mogu pružiti adekvatnu pomoć djeci, skriveni troškovi u obrazovanju kao što su npr. privatni nastavni sati koji nisu dostupni siromašnim porodicama, a što sve upućuje na potrebu da se obezbijedi dopunska nastava za romsku djecu u cilju savladavanja nastavnog gradiva i uvođenje romskih asistenata u škole.

Nadležne obrazovne vlasti navode da poduzimaju različite stimulatívne mjere kojim bi se pospješilo redovno pohađanje nastave za romsku djecu, a koje se ogledaju u sljedećem:

Federacija BiH

Razgovor sa roditeljima i učenicima, besplatni sendviči, pomoć u nabavci udžbenika i školskog pribora, besplatan prevoz, humanitarna pomoć u garderobi, prehrambenim artiklima, higijenskim potrebštinama, ogrjev, pomoć i podrška u učenju, pojačana saradnja sa centrom za socijalni rad kroz pomaganje porodici, pedagoške radionice za roditelje, pedagoško-psihološki rad sa učenicima, kulturna afirmacija, **uključivanje u projektne aktivnosti**: posebni programi rada, savjetodavni razgovori, posjete porodicama od strane stručnog tima, zimska škola skijanja, programi profesionalne orijentacije, uključivanje roma medijatora u nastavu, uključivanje u vannastavne projekte i aktivnosti.

Republika Srpska

Suportivni sastanci za učenike i roditelje, kontinuirani rad sa nadležnim institucijama van škole, individualni rad sa romskim učenicima, kontinuirani rad sa odjeljenjima koja pohađaju i romski učenici u smislu podrške, organizovano prikupljanje udžbenika i školskog pribora, odnosno besplatni udžbenici za sve romske učenike (za I i II razred Ministarstvo prosvjete i kulture, a od III – IX razreda opštine), dopunska nastava, uključivanje u slobodne aktivnosti, radionički rad sa djecom.

Kroz projektne aktivnosti NVO-a organizira se dopunska nastava kao pomoć djeci u savladavanju gradiva (primjer: „Asocijacija za razvoj Leda“ u Ze-Do i SBK kantonu i UG „Budi moj prijatelj“ u Sarajevskom kantonu - obje NVO podržava Caritas Švicarske, UG „Otaharin“ u Bijeljini i „Zemlja djece u BiH“ u Tuzlanskom kantonu.

Kroz projekte koje podržava Caritas Švicarske obezbijedeno je **10 romskih asistenata**, u ZE-DO i Sarajevskom kantonu, koji pomažu djeci u savladavanju gradiva i obilaze njihove porodice.

Jedan broj škola je uradio prilagođene nastavne planove i programe za 44 djece koja su duže izostajala sa nastave zbog boravka u inostranstvu.

U 49 škola su obezbijedeni **besplatni udžbenici za 868** romskih učenika. Ministarstva obrazovanja su obezbijedila besplatne udžbenike za 606 romskih učenika, a lokalna zajednica za 262 romska učenika.

U 24 škola je obezbijeden **besplatan prevoz za 117** romska učenika. Ministarstva obrazovanja su obezbijedila za 42 učenika, a lokalna zajednica za 75 romskih učenika.

U 30 škola je obezbijedena **besplatna školska užina za 303** romska učenika. U obezbjedenju besplatnih školskih užina sudjelovalo je 12 lokalnih zajednica, 2 ministarstva obrazovanja, a za 7 učenika sredstva su obezbijedena iz donatorskih sredstava.

Za 164 romske djece **obezbijeđen je školski pribor**, a za 22 i ruksaci, sva djeca iz Općine Tuzla. Školski pribor i ruksake obezbijedilo je Udruženje „Zemlja djece u BiH“ u okviru programa Dnevnog centra za djecu i „Osnaživanju romske djece u naselju Kiseljak“.

Besplatno vanredno polaganje u sistemu osnovnog obrazovanja obezbijedeno je za 3 romske djece i za 27 odraslih Roma.

U organe škola uključeno je 10 romskih roditelja što je zaista minimalan broj u odnosu na broj romskih učenika koji pohađaju osnovno obrazovanje.

U cilju kontinuirane edukacije nastavnog kadra, roditelja i sve djece u osnovnim školama kako bi se podigla svijest o ljudskim pravima i pravima djeteta u 17 škola organizovano je 58 edukacija, a educirano je 339 nastavnika, 3.068 djece, 937 roditelja, a 24 edukatora su uglavnom dolazila kroz projekte nevladinih organizacija.

Kad je upitanju kontinuirana edukacija nastavnog kadra, roditelja i sve djece o stereotipima i diskriminaciji u obrazovanju prema Romima i njihovom prevazilaženju ova aktivnost je vođena u 8 škola kroz 40 edukacija, a educirano je 156 nastavnika, 1.519 djece 433 roditelja, a 14 edukatora je također, uglavnom dolazila kroz projekte nevladinih organizacija.

U posebne (specijalne) odgojno obrazovne ustanove uključeno je 22 romske djece (14 muških + 8 ženskih).

Zaključak

Iz navedenih statističkih pokazatelja vidljivo je da je, u školskoj 2014/2015. godini, akcent stavljen na edukacije roditelja romske djece o obavezi osnovnog obrazovanja, o važnostima programa vezanih za rani rast i razvoj, edukaciji nastavnog kadra, roditelja i učenika o ljudskim pravima i pravima djeteta, kao i stereotipima i diskriminaciji u obrazovanju prema Romima i njihovom prevazilaženju.

Imajući u vidu činjenicu da su u školskoj 2014/2015. godini obezbijedena sredstva u iznosu od 404.343,00 KM za uključivanje djece u predškolske programe može se zaključiti da se predškolski period prepoznaje kao izuzetno značajan za kasniji razvoj i napredak svakog pojedinca, a posebno romsku populaciju.

No, na području BiH još uvijek, nije osnovan ni jedan dnevni centar za najmlađu djecu koji pružaju mogućnost ranog uključivanja djece u sistem odgoja i obrazovanja, a iz podataka je vidljivo da je besplatan boravak romske djece u predškolskim ustanovama omogućen za samo njih dvanaest.

Sa aspekta povećanog upisa romske djece u osnovno obrazovanje ili o samom procentu uključenosti romske djece u obavezno osnovno obrazovanje teško je izvoditi zaključak iz razloga što je nepoznat stvarni broj romske djece u BiH. Objavom podataka obavljenog popisa stanovništva u BiH iz 2013. godine moći će se izvoditi zaključci o procentu

uključenosti ili pak procentu romske djece koja nisu uključena u obavezan osnovnoškolski sistem obrazovanja u Bosni i Hercegovini.

Zabrinjavajući je podatak da je 127 romske djece napustilo obavezno osnovno obrazovanje, i pored svih stimulativnih mjera koje poduzimaju nadležna ministarstva obrazovanja, lokalna zajednica i jedan broj NVO.

Kako bi romska djeca imala jednakost u pristupu pravu na obrazovanje koje je predviđeno u Cilju 1 RAP-a BiH, nadležnim obrazovnim vlastima, lokalnoj zajednici i nevladinim organizacijama daju se sljedeće

Preporuke

1. Osnivanje dnevnih centara za najmlađu djecu romske nacionalnosti kako bi se pružila mogućnost ranog uključivanja djece u sistem obrazovanja;
2. Osigurati besplatne vrtiće za romsku djecu;
3. Održavati informativne skupove i tematska predavanja za roditelje u romskim zajednicama o potrebi uključivanja djece u predškolsko obrazovanje;
4. Organizirati pripremnu nastavu ili ljetnu školu pred polazak djece u školu;
5. Kontinuirana edukacija osoblja za rad sa romskom djecom
6. Osigurati redovno i sistematsko prikupljanje podataka o stopi upisa i završavanju škole djece Roma;
7. Osigurati besplatne udžbenike, prevoz i užinu za svu djecu romske nacionalnosti uključenu u osnovno obrazovanje;
8. Osigurati besplatne dodatne časove za romsku djecu koja pokazuju lošiji uspjeh u učenju u osnovnom obrazovanju;
9. Omogućiti besplatno vanredno obrazovanje /polaganje;
10. Promovirati veće učešće roditelja djece romske nacionalnosti u radu organa škole;
11. Provoditi i organizirati kontinuiranu edukaciju nastavnog osoblja, roditelja i sve djece u osnovnim školama u cilju eliminiranja stereotipa i diskriminacije u obrazovanju.

Cilj 2: Poticanje romske populacije za nastavak srednjoškolskog i visokog obrazovanja, ali i osposobljavanja za prvo zanimanje.

U školskoj 2014/2015. godini u srednje škole⁵ upisano je 69 učenika romske nacionalnosti od kojih je 7 dobilo stimulativne bodove⁶ kako bi se osigurala kvota upisa romske djece u srednje škole. 108 učenika je uključeno u srednjoškolsko obrazovanje, a Ministarstvo obrazovanja USK je za 16 učenika obezbijedilo besplatne udžbenike i prevoz za 6 učenika.

U izvještajnoj godini srednjoškolsko obrazovanje su stekla 43 romska djeteta. Navedeni podaci se odnose na Federaciju BiH, jer Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske

⁵ Saobraćajna, Medicinska, Rudarska, Hemijska, Tehnička, Gimnazija itd.

⁶ Mjera 2.1.2. RAP-a BiH zagovara osiguranje kvote upisa djece romske nacionalnosti u srednje škole, a kako bi ova mjera bila primijenjena, djeca romske nacionalnosti trebala bi dobiti određeni broj stimulativnih bodova pri upisu u srednje škole. Pored bodova koje nosi npr. uspjeh učenika u o.š., romska djeca treba da dobiju i određeni broj bodova, koji su nazvani stimulativni bodovi, kako bi prešla prag predviđen za upis u srednju školu.

nije dostavila podatke za srednjoškolsko obrazovanje. Didstrikt Brčko je navelo da ni jedno romsko dijete nije upisano u srednju školu niti je uključeno u srednjoškolsko obrazovanje. Također, kantonalna ministarstva obrazovanja su navela da ni jedno romsko dijete nije u izvještajnoj godini napustilo srednju školu, niti je isključeno kao rezultat disciplinske mjere. Dopunska nastava je upriličena u jednoj školi za 4 učenika, a jednom učeniku omogućen je pristup vanrednim programima za stručno osposobljavanje. Prema podacima lokalnih zajednica sa teritorije BiH (oba entiteta) stipendiraju se 103 učenika (uključena u srednje i osnovno obrazovanje) od strane lokalnih zajednica u iznosu od **77. 400,00 KM**. Iz fondacije se stipendira jedan srednjoškolac.

Samo na jednoj visokoškolskoj instituciji (u Tuzlanskom kantonu) dva romska studenta su dobila stimulativne bodove kako bi se osigurala kvota upisa Romske djece na više i visokoškolske institucije. Nepoznanica je koji je stvarni broj romskih studenata, a prema dostavljenim podacima lokalna zajednica stipendira pet studenata i jednog Ministarstvo obrazovanja TK u ukupnom iznosu od **6.540,00 KM**.

Nadležne institucije u Republici Srpskoj su putem lokalnih medija i udruženja Roma javno informisale o povlasticama koje nude romskim studentima.

Zaključak

Generalno se može zaključiti da nisu uloženi dovoljni naponi od strane lokalnih zajednica koji se ogledaju u dodjeli stipendija srednjoškolcima i studentima romske nacionalnosti. Ova sredstva od 83.940,00 KM nisu dostatna da potaknu romsku populaciju za nastavak srednjoškolskog i visokog obrazovanja. Kao pozitivan primjer treba istaknuti Ministarstvo obrazovanja Unsko-sanskog kantona koje je za 16 srednjoškolskih učenika obezbijedilo besplatne udžbenike i besplatan prevoz za 6 srednjoškolskih učenika.

Kako bi se implementirao Cilj 2. RAP-a BiH nadležnim obrazovnim vlastima, lokalnoj zajednici i nevladinim organizacijama daju se sljedeće

Preporuke

1. Omogućiti besplatnu instruktivnu nastavu za pripreme kvalifikacijskih ispita pri upisu u srednje škole;
2. Osigurati besplatne udžbenike za srednje obrazovanje i prevoz učenika;
3. Osigurati stipendiranje djece romske nacionalnosti za redovno pohađanje srednjih škola;
4. Omogućiti besplatnu instruktivnu nastavu za pripreme kvalifikacijskih ispita pri upisu na više i visokoškolske ustanove;
5. Osigurati stipendiranje za redovno pohađanje nastave na višim i visokoškolskim ustanovama;
6. Osigurati smještaj u domovima za određeni broj romskih studenata.

Cilj 3 : Očuvanje i promoviranje romskog jezika, kulture i historije.

Romski jezik kao fakultativni predmet nije uveden ni u jednoj školi u BiH, niti su obezbijedena alternativna rješenja za izučavanje romskog jezika, a nije izvršen ni odabir osoba koje imaju želju za stručnim osposobljavanjem predavača za romski jezik, kako bi završile ovu vrstu edukacije.

Prema nepotpunim podacima 288 romske djece govori romski jezik.

Nisu poduzete nikakve aktivnosti na izradi stručne literature o historiji, kulturi i jeziku Roma. Školska literatura za izučavanje romskog jezika u školama u kojima su romska djeca u većem broju nije obezbijedena.

Nadležna ministarstva nisu uradila priručnik za nastavno osoblje u cilju njihovog upoznavanja sa romskom tradicijom, kulturom i običajima.

Samo četiri škole i to u Hercegovačko-neretvanskom kantonu su promovirale historiju Roma kao vannastavne aktivnosti.

Zaključak

Kad je pitanju očuvanje i promoviranje romskog jezika, kulture i historije nije postignut nikakav napredak.

U 2013. godini Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je uputilo inicijativu Univerzitetu u Sarajevu za uvođenje izbornog predmeta o jeziku, kulturi i književnosti Roma, a u cilju osposobljavanja nastavnog kadra za romski jezik i rad sa romskom djecom. Još uvijek nema povratne informacije o statusu navedene inicijative.

U cilju implementacije Cilj 3. RAP-a BiH, a naročito bolje pripremljenosti nastavnika za rad u multikulturalnim sredinama, koje zahtijevaju razumijevanje drugog i drugačijeg i poštivanje njihovih kultura nadležnim obrazovnim vlastima i akademskoj zajednici daju se sljedeće

Preporuke

1. Izrada priručnika o jeziku Roma za nastavnike.
2. Izrada priručnika o jeziku Roma za učenike od prvog do devetog razreda osnovne škole.
3. Izrada stručne literature o književnosti, historiji, kulturi i tradiciji Roma.
4. Pokretanje izbornog predmeta iz romskog jezika na katedrama fakulteta i univerziteta u cilju osposobljavanja nastavnog kadra za romski jezik, te kulturi i književnosti Roma u cilju osposobljavanja nastavnog kadra za rad sa romskom djecom.
5. Obezbjeđivanje školske literature za izučavanje romskog jezika: rječnik (drugo izdanje), gramatika, pravopis, lektira.

Cilj 4: Izgradnja sistemskih rješenja koja će dovesti do zadovoljavanja u obrazovnim potrebama Roma

Kada je u pitanju izdvajanje budžetskih sredstava, koja bi trebala dovesti do zadovoljavanja u obrazovnim potrebama Roma u školskoj 2014/2015. godini, nadležne vlasti entiteta i kantona⁷ su osigurale i utrošile budžetska sredstva u ukupnom iznosu od **569.636,00 KM**.

Gore navedena budžetska sredstva su osigurana i utrošena za sljedeće namjene:

1. ***Za uključivanje romske djece u predškolske programe izdvojeno je 297.249,00 KM***
2. ***Za podršku romskoj djeci u pohađanju i završetku škole (osnovne i srednje) izdvojeno je 272.387,00 KM .***

Sredstva pod 2., u iznosu od 272.387,00 KM koja su se odnosila na podršku romskoj djeci u pohađanju i završetku škole izdvojena su:

- a) za nabavku udžbenika za 868 romskih učenika, prevoz za 117 romskih učenika i užina za 303 romska učenika ali nije dat pojedinačni prikaz u KM. Sumativni prikaz osiguranih i utrošenih sredsta za udžbenike, prevoz i užinu iznosi 153.797,00 KM.
- b) stipendiranje 109 romskih učenika i studenata u iznosu od 83.940,00 KM;
- c) za pružanje jednokratne finansijske pomoći za 112 učenika romske nacionalnosti koji su školsku 2014/2015. godinu završili odličnim uspjehom, ***a što predstavlja primjer dobre prakse***, osigurano je i utrošeno 34.650,00 KM. Ova jednokratna finansijska pomoć osigurana je iz Budžeta Federacije BiH i to 31.500,00 KM za 105 učenika u osnovnoj školi (40 dječaka i 65 djevojčica u iznosu od 300,00 KM po učeniku) i 3.150,00 KM za 7 učenika u srednjoj školi (3 dječaka i 4 djevojčice u iznosu od 450,00 KM po učeniku).

Na konkurs za prijem nastavnika u školama prijavio se samo jedan kandidat iz reda romske nacionalne manjine.

Zaključak

Uspostavom Stručnog tima BiH i sistema prikupljanja podataka i dostavljanja informacija Stručnom timu BiH sa svim pokazateljima (indikatorima) omogućava se monitoring RAP-a BiH. Na taj način osigurava se i praćenje osnovnih pokazatelja (indikatora) koji se odnose na jednakost u dostupnosti kvalitetnom obrazovanju za romsku djecu.

Vidno je izdvajanje budžetskih sredstava za provođenje RAP-a BiH, ali ta sredstva još uvijek nisu upotpunosti dostatna da podupru sve potrebe siromašne romske djece za potpunu ravnopravnost u obrazovanju.

Činjenica da se samo jedan kandidat iz reda romske nacionalne manjine prijavio na konkurs za prijem nastavnika govori o objektivnim teškoćama za veću zastupljenost nastavnog osoblja romske nacionalnosti u školama.

Napredak nije postignut u osiguranju finansijskih i pravnih mogućnosti u cilju angažiranja asistenata ili medijatora romske nacionalnosti u nastavi. Kroz projektne aktivnosti NVO je angažirano 10 romskih asistenata ili medijatora.

⁷ Općine i opštine, entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja

U cilju implementacije Cilja 4. RAP-a BiH, odnosno izgradnje sistemskih rješenja koja će dovesti do zadovoljavanja u obrazovnim potrebama Roma daju se sljedeće

Preporuke

1. Objaviti podatke o popisu stanovništva iz 2013. godine⁸, a radi dostupnosti podataka o stvarnom broju Roma koji žive u BiH, a koji su neophodni za praćenje uključenosti romske djece u obavezno osnovno obrazovanje ili pak procentu romske djece koja nisu uključena u obavezan osnovnoškolski sistem obrazovanja u Bosni i Hercegovini.
2. Da djeca, a posebno romska djeca, budu vidljiva u budžetima nadležnih obrazovnih vlasti i lokalnih zajednica kako bi se imala potpuna slika o stvarnom izdvajanju budžetskih sredstava.
3. Kroz projektne aktivnosti, u škole u kojima su romska djeca u većem broju, obezbijediti romske asistente za dopunsku nastavu, a koji bi pored pomoći djeci u savladavanju gradiva imali obavezu da obilaze i njihove porodice i dostavljaju podatke školama o djeci koja trebaju biti uključena u predškolske programe i obavezno osnovno obrazovanje. U tom cilju potrebno je obezbijediti odgovarajuću finansijsku podršku nadležnih vlasti i donatorskih sredstava. Također, u zakonskim rješenjima precizno regulirati i definirati ulogu asistenata/medijatora romske nacionalnosti.
4. Neophodan je odgovorniji pristup obrazovnih vlasti za praćenje implementacije RAP-a BiH o obrazovnim potrebama Roma i bolji model koordinacije u Federaciji BiH (Uspostava stručnog tima u Federaciji BiH za praćenje implementacije RAP-a BiH o obrazovnim potrebama Roma).
5. Nakon usvajanja ovog Izvještaja trebalo bi održati godišnju konferenciju sa svim ministrima obrazovanja u BiH sa posebnim osvrtom na provođenje sva 4 cilja RAP-a BiH o obrazovnim potrebama Roma
6. Ministarstvo za ljudska prava i nadležna ministarstva koja su nominovala svoje predstavnike u Stručni tim BiH, trebaju da osiguraju naknadu za rad članova Stručnog tima u skladu sa članom 5. Odluke o formiranju Stručnog tima.

⁸ Popis stanovništva je ponovljena Preporuka Komiteta za prava djeteta

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine predlaže Vijeću ministara Bosne i Hercegovine da usvoji slijedeće:

ZAKLJUČKE

1. Usvaja se Izvještaj o provođenju Revidiranog akcionog plana Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma za školsku 2014/2015. godinu.
2. Zadužuje se Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH da Izvještaj o provođenju Revidiranog akcionog plana Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma za školsku 2014/2015. godinu, sa preporukama navedenim u Izvještaju, dostavi nadležnim institucijama, te se zadužuje da sa istim sačini plan aktivnosti na praćenju izvršenja preporuka iz usvojenog Izvještaja.

MINISTRICA

Semiha Borovac